

Konrad
-Adenauer-
Stiftung

C B A L T

Sabiedrisko mediju tiesiskā regulējuma potenciālo izmaiņu analīze

Rīgā 2016.gada 3.augustā

Edgars Pastars, zvērināts advokāts

-
- ❑ Mērķis – demokrātiskai valstij atbilstoši sabiedriskie mediji
 - ❑ Nodalīts tiesiskais regulējums. Labāk sakārtotas attiecības ar citiem likumiem.
 - ❑ Sabiedrisko mediju darbības detalizētāks apraksts («paceļ plīvuru»). Lai nodrošinātu objektivitāti, viedokļu dažādību un vispusīgumu, ir attaisnojama iešana mediju darbības aprakstā «dziļāk».
 - ❑ Līdzsvara un atsvara mehānismi (novērst ietekmes koncentrēšanos). Jauni spēlētāji – Ombuds, Redakcionālā padome.
 - ❑ Vairāk publisko tiesību principu piemērošanas (arī valdes iecelšanā).

-
- ❑ Mediju padomes iecelšanas un atcelšanas kārtības pilnveidošana, bet vēl ir vieta pilnveidei (mācības no Aināra Dimanta lietas).
 - ❑ Šis nav likumprojekts, bet konceptuāls priekšlikums, kurā galvenās detaļas un procesi ir ieskicēti ciktāl, lai būtu pārliecība, ka tos ir iespējams aprakstīt atbilstoši izvirzītajam mērķim.
 - ❑ Dažkārt prasīs izaicinājumu priekšlikumu aprakstīt juridiskās tehnikas valodā – saprotamība un vēstījums pret juridiskās tehnikas labākajām tradīcijām.
 - ❑ Budžeta garantija – laba ideja, pie kuras praktiskā realizācijas mehānisma vēl jāpiestrādā.

Priekšlikums liedz vienam spēlētājam būt dominējošam:

- ❑ Mediju padomes ietekme ir ierobežota tās iekšējā struktūrā un balsu pieņemšanas kārtībā, tai skaitā attiecībā uz valžu iecelšanu.
- ❑ Mediju padome ierobežota jaukties mediju saturā. Arī valde nav absolūts valdnieks medija ietvaros – to ierobežo Redakcionālā padome.
- ❑ Sabiedrisko pasūtījumu nenosaka viena pati Mediju padome, bet tas atkarīgs arī no citiem spēlētājiem (Redakcionālās padomes veto tiesības).
- ❑ Publicitātes un «atvēsināšanas» periodi (piemēram, valdes locekļu atsaukšanu izziņo 10 dienas iepriekš).
- ❑ Redakcionālās vadlīnijas. Ētikas kodeksi.

- ❑ Norobežot Mediju padomi no Saeimas nebūs iespējams. Parlaments vienmēr atradīs ceļu, kā panākt savu. Nevarēs ietekmēt padomes sastāvu, ietekmēs ar valsts budžetu, speciāliem piešķīrumiem, kropļojot sabiedrisko pasūtījumu, vai kādos slēptos veidos.
- ❑ Priekšlikuma autori to ir sapratuši un mēģinājuši risināt. Piedāvājumā tas ir labi risināts. Izvēlētais **deleģēšanas princips** (vēlēšanas NVO ietvaros) ir labs risinājums.
- ❑ Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai Mediju padomes iecelšanā ir svarīga pārmijnieka loma, tomēr tas neizslēdz iespēju izmantot arī nekonstruktīvus paņēmienus (neizskata atsūtītos NVO vēlēšanu rezultātus). Risinājums – pilnvaru termiņu skaita divus mēnešus pēc iesniegšanas komisijai vai dienas, kad komisija pieņēmusi zināšanai.

-
- Paredz iespējas būtiskam spēkam sabiedrībā piedalīties padomes darbā, ja spēj vienoties par vienotu pārstāvi, kurš nav garīdznieks.
 - Visas Civillikuma 51.pantā minētās kristīgās konfesijas var nominēt vienu kopīgu pārstāvi, kas nav garīdznieks.
 - Baznīcas šķirtības no valsts dēļ šādu priekšlikumu grūti pamatot, tomēr tas nav slikts pēc būtības.
 - Var atteikties no tā, piedāvājot papildu vietu NVO vēlēšanās vai šo konfesiju pārstāvjiem izvirzīt kandidātu vēlēšanās, nevis garantēt pastāvīgu vietu.

-
- ❑ No nesaprātīgiem Padomes locekļiem nevar pasargāt nekas/neviens. Pamatots ierobežojums – ievēlēts ne vairāk kā divas reizes pēc kārtas.
 - ❑ Noteikta īpaša procedūra Padomes lēmumiem, kam ir ietekme uz mediju saturu.
 - ❑ Balsošana «atturoties» vairākos jautājumos ir aizliegta. Varētu formulēt šādu vispārēju aizliegumu.
 - ❑ Interesanta un pieļaujama konstrukcija būtisku lēmumu pieņemšanā izvirzīt divkāršu prasību pēc balsu vairākuma, proti, Mediju padomes vairākums lēmuma pieņemšanai un vismaz puse no vairākuma ir tādu locekļu balsis, kurus nav deleģējusi Saeima.

-
- ❑ No amata atceļ Saeima – gan pašas apstiprinātos, gan deleģētos.
 - ❑ Elastīgāki kritēriji atcelšanai no amata ar Saeimas lēmumu.
 - ❑ Skaidri jāpasaka, vai Saeimas lēmums ir politisks lēmums vai administratīvais akts. Priekšlikuma mērķim atbilstoša būtu administratīvā akta versija, nevis politisks lēmums. Var noteikt augstākas instances tiesu, kurā pārsūdz Saeimas lēmumu.
 - ❑ Ja vēlas nodrošināt pietiekamu neatkarību, jāparedz pienākums noskaidrot faktus (komisija norīko lietas izmeklētāju, kurš sagatavo ziņojumu, kuru izskata komisijā), nevis «tikai balsot pēc pilnmēness apgaismotām runām».

-
- ❑ Kalpo redakcionālās neatkarības nodrošināšanai. Mediju padomes un Redakcionālās padomes sazobe – grūti aprakstāma, bet priekšlikumā tas ir mēģināts, cik vien iespējams.
 - ❑ Var būtiski ietekmēt sabiedrisko pasūtījumu (tiesības atkāpties no tā aiz vārda brīvības, sirdsapziņas, redakcionālās neatkarības, ētikas vai augstas žurnālistikas standartiem, apsvērumiem).
 - ❑ Tiesiski grūti realizējams valdes pienākums izbeigt darba attiecības ar to, kurš neievēro Redakcionālās padomes iebildumus sabiedriskajam pasūtījumam. Tā vietā – pienākums ievērot lēmumu, bet atlaišana ir valdes atbildība, un ne vienīgais tiesiskais variants.
 - ❑ Redakcionālās padomes locekļu aizsardzība varētu būt vēl lielāka, proti, pēc Darba likuma 110.panta līdzības.

-
- ❑ Lēmums par sabiedrisko mediju valdes locekļu iecelšanu ir administratīvais akts – maina līdzšinējo praksi, ka tas nebija pakļauts saprātīgai tiesas kontrolei.
 - ❑ Tas nozīmē, ka arī atcelšana būs administratīvais akts (šobrīd tas bija vienkāršāk). Lielāka aizsardzība, kontrole, neatkarība, atbilstība publisko tiesību principiem. Konkurss – bez ārējās kontroles iespējām vairs nebūs iespējams.
 - ❑ APL piemērošana obligāta, jo atcelšanas kritēriji Mediju padomei un mediju valdēm ir gana plaši tulkojami. Pieļaujams un pamatoti, ja ir APL noteiktā kontrole.
 - ❑ Sabiedrisko mediju amatpersonu iecelšanā un atcelšanā ir jāpiemēro administratīvais process – sabiedrības intereses, procesa atklātības un tiesiskuma nodrošināšana.

Aģentūra vai kapitālsabiedrība?

- ❑ Sabiedriskie mediji – kapitālsabiedrības. Priekšlikumā šī pieeja pamatoti netiek mainīta. Mainot, panāktu Prokrusta gultas efektu (nocērt cilvēka kājas, ja tās garākas par gultu).
- ❑ Šāda pieeja ir svarīga vairāku iemelsu dēļ: palikšana reklāmas tirgū (ja un kamēr), ērtāka saimnieciskā darbība, lielāka patstāvība iekšējā pārvaldībā.
- ❑ Aģentūras darbības ietvars joprojām ir pārāk šaurs (attiecībā uz savu nekustamo mantu, ilgtermiņa saistībām, grāmatvedības organizēšanu, darba samaksu, dalību lielākos projektos, citu kapitāla daļu iegūšanu).

- Nav jāiemaksā dividendes valsts budžetā.
- Valdes locekļu iecelšanā piemēro Sabiedrisko mediju likumu, nevis Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību likumu. Tātad – atklāts konkurss visos gadījumos bez iespējām izmantot izņēmuma iespējas, kādas ir šobrīd.
- Gada rezultātu novērtēšana notiek atšķirīgi, nekā tas būtu citai publiskas personas kapitālsabiedrībai, jo nav tikai stratēģiskais mērķis un saimnieciskā darbība, bet arī sabiedriskais pasūtījums.
- Izņēmumi vērtējami pozitīvi!

- ❑ Ikviens ir tiesīgs vērsties par medija izplatīto saturu (profesionālie un ētikas standarti). Var vispārējās interesēs. Izlīgums prioritārs.
- ❑ Ārpustiesas institūcija pirms nepatiesu vai aizskarošu ziņu atsaukšanas.
- ❑ Lēmums nav pārsūdzams, bet aizskartā persona var vērsties tiesā civiltiesiskā kārtībā.
- ❑ Medija darbinieki pret Ombuda lēmumu nevar iebilst. Ombuds var pieprasīt darba attiecību izbeigšanu, tas jāizpilda.

Sabiedriskajiem medijiem ir viens kopīgs ombudsmens. Pilna laika darbs. Septiņu gadu pilnvaras. Atklāts konkurss. Neatkarības un neatcelšanas garantijas.

-
- ❑ Labs instruments sabiedriskajiem medijiem. Valdība vai Padome nejaucas un nenosaka, kas ir žurnālistikas standarti, ētika.
 - ❑ Pēc priekšlikuma teksta Ombudam ir pārāk liela ietekme. Vienas personas lēmums būtiskos jautājumos. Skaidrāk jādefinē, ka viņš lemj, ņemot vērā Ētikas kodeksu.
 - ❑ Ombuds neaizvieto to, ka žurnālistiem vajag savu regulētu pašpārvaldi.
 - ❑ Ētikas kodekss jāveido tā, lai maksimāli nosegtu Ombuda ikdienas darba jautājumus.
 - ❑ Apsvērt, vai Ombuds ir viena persona vai vairākas (koleģiāli). Labs risinājums, ka Redakcionālā padome var noraidīt ombuda kandidatūras.

- ❑ Žurnālistam būtu jādod iespēja vērsties tiesā par to Ombuda saistošu lēmumu ārpus darba strīdam, piemēram, administratīvajā tiesā vienā tiesas instancē, ja pamato žurnālistu tiesību būtisku ierobežošanu.
- ❑ Risks gadījumā, ja ombuds vairāk lemj par sliktu žurnālistiem. Nav iespēju jautājumu risināt tiesā no žurnālistu puses. Priekšlikumā tas risināts kā darba strīda ietvaros (ja uz šā lēmuma pamata uzliek disciplinārsodu, kas var nebūt vienmēr).
- ❑ Darba devējam Ombuda lēmuma nepildīšanas gadījumā varētu vienīgi uzlikt par pienākumu celt prasību tiesā par darba tiesisko attiecību izbeigšanu, lai tiesa lemj.
- ❑ Jāatrunā tas, ka Ombuda lēmums goda un cieņas lietās nav uzskatāms par sabiedriskā medija vai valsts pozīciju, un tiesas procesā medijs/valsts var izvēlēties jebkuru stratēģiju.

- ❑ Budžeta garantija – finansējums nedrīkst būt mazāks par iepriekšējā gadā piešķirto.
- ❑ Laba ideja. Līdzšinējā Saeimas nostāja un Satversmes tiesas prakse rāda, ka tas ir grūti realizējams. Jāapzinās, ka var būt gadi, kad tas nenostrādā.
- ❑ Tiesisko risku valstij dēļ ieteicams neietvert norādi par trešo personu paļaušanos uz budžeta garantiju, ja nav nolūka to praksē nodrošināt. Tālredzīga sankcija, interesanta pieeja, bet ierobežos valsts rīcību ekonomikas lejupslīdes gadījumā.

*Budžeta garantijas mērķis –
sasaistīt Saeimu kā Guliveru
ar pienākumu finansēt
medijus ne mazāk kā
iepriekšējā gadā*

- ❑ Satversmes tiesa **2012.gada 3.februāra spriedumā lietā Nr. 2011-11-01** atzina, ka valsts budžetam jābūt saskaņotam ar citu likumu normām, arī tādām, kas paredz, ka finansējums nedrīkst būt mazāks par iepriekšējā gadā paredzēto.
- ❑ Tiesa neatzina pārkāpumu, jo ar šādu pretrunu nebija noticis būtisks sabiedrības interešu apdraudējums, ekonomikas lejupslīde prasīja ātru rīcību. Turklāt likumdevējs grozīja speciālo likumu, ietverot norādi par to, ka valsts budžetā var būt noteikts citādi.
- ❑ Latvijas valsts budžeta veidošanas process nerada pārliecību, ka speciālā likumā ietverta budžeta garantija strādās. Ja vajadzēs, to grozīs un paredzēs izņēmumu. Piemēram, tāpat kā autoceļu fondam.

-
- ❑ Būs jāgroza vēl citi likumi un daļa regulējuma pārnesama uz tiem (piemēram, par Mediju padomes locekļu atalgojumu).
 - ❑ Speciālie gadījumi, kurus uzskata par atcelšanas pamatu, apkopojami vienuviet, kura regulēta attiecīgā amatpersona.
 - ❑ Likuma mērķis formulējams un izvēršams plašāk (ņemot vērā konceptuālā priekšlikuma ievadā minēto), mazāk tajā runājot par komerciālajiem medijiem. Uzskaitījums punktos atsevišķā pantā.
 - ❑ «Jābūtības» formas izravēšana būs izaicinājums (tehnika). Smagā izvēle starp to, ko rakstīt likumā un ko atstāt neregulētu.
 - ❑ **Likums vienmēr izrādās gudrāks par tā autoriem 😊**

Trusted legal advisors for your success story

Igaunija

Niguliste 4, 10130
Tallina

Tel. +372 630 6460
tallinn@cobalt.legal

Latvija

Valdemāra 20, LV-1010
Rīga

Tel. +371 6724 0689
riga@cobalt.legal

Lietuva

Lvovo 25 , LT-09320
Vilņa

Tel. +370 5250 0800
vilnius@cobalt.legal

Baltkrievija

Pobediteley ave, 100-207, 220020
Minska

Tel. +375 17 336 0093
minsk@cobalt.legal